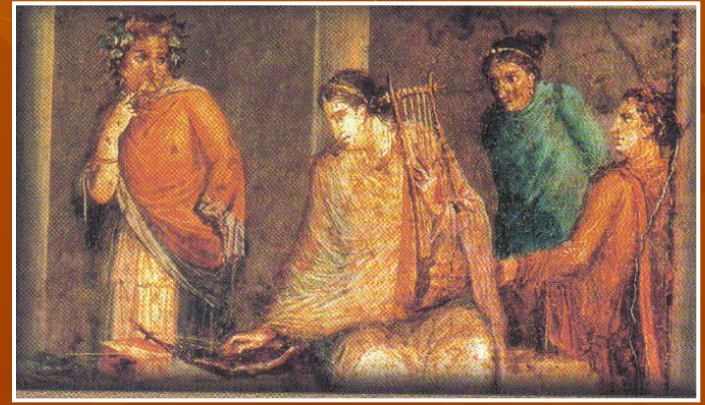
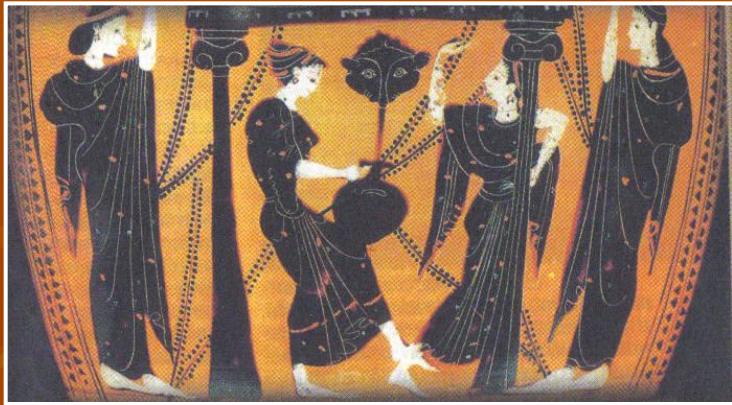

Античність

(І тис. до н.е. – Vст.н.е)

Література
Стародавньої Греції

Література
Стародавнього Риму

*“Дивних багато у світі див, найдивніше з них –
людина...” Софокл*

Естетичні особливості античної літератури

- Мистецтво античності побудоване на міфологічних сюжетах.
- Література створювалася у віршованій формі. Гомер винайшов поетичний розмір – гекзаметр.
- Література була тісно пов’язана з музикою. Рапсоди виконували епічні поеми мелодійним речитативом. Ліричні поезії були по суті піснями. Давньогрецька музика не дійшла до наших днів.

Ключові слова до античної літератури

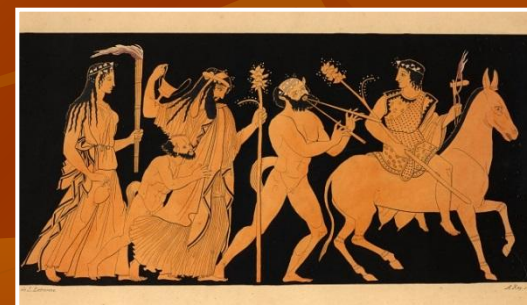
- Міфологія – сукупність міфів певного народу, основа і важливе джерело багатьох сюжетів, тем, образів і мотивів античної літератури.
- Гекзаметр – поетичний розмір, який винайшов Гомер. Його називають шестимірником, бо в кожному довгому рядку є по шість наголошених складів. (-uu)(-uu)- / -uu -uu -
- Рапсод – співець-виконавець епічних поем у Стародавній Греції. Найушлавленишим рапсодом був Гомер.

Ключові слова до античної літератури

- Театр – спеціально обладнане місце для демонстрації драматичних творів. Театр знаходився просто неба, він уміщував до 20-25 тис. глядачів.
- Трагедія (“пісня цапів”) – драматичний твір, у якому зображено гострі конфлікти, які найчастіше закінчуються загибеллю героїв. Вникла із святкового дійства, присвяченого Діонісу. Найбільшого піднесення трагедія зазнала в Афінах у V ст. до н.е.

Ключові постаті давньогрецької літератури

Епос

Гомер
(VIII ст. до н.е.)

Лірика

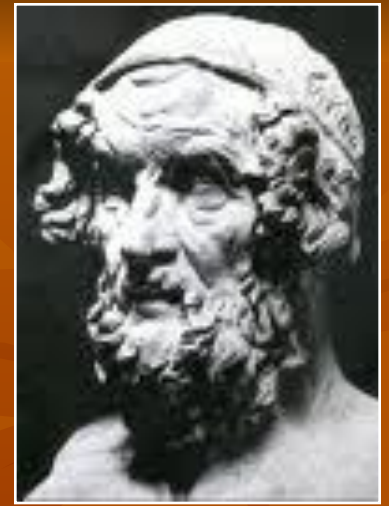
Тіртеї
(VII ст. до н.е.)
Архілох
(бл. 680 – 640 рр. до н.е.)
Сапфо
(VII – VI ст. до н.е.)
Анакреонт
(бл. 570 – 487 до н.е.)

Драматургія

Есхіл
(бл.525 -456 рр. до н.е.)
Софокл
(497 – 406 рр. до н.е.)
Евріпід
(бл. 484 – 406 до н.е.)

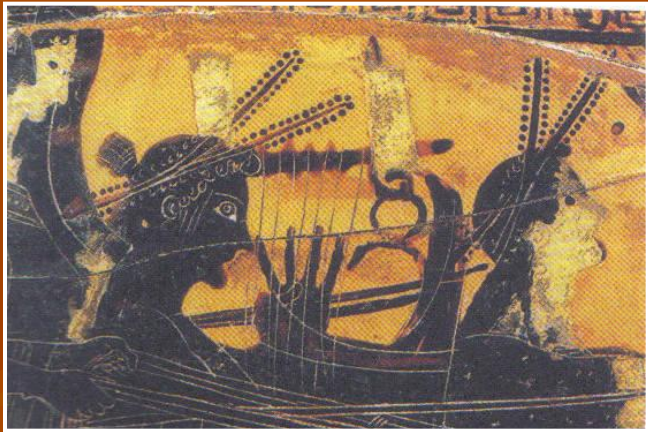
Гомер – основоположник європейської літератури, автор епічних поем “Іліада” та “Одіссея”

VIII ст. до н.е.

Особливості гомерівського епосу:

- Дві основи – міфологічна й історична.
- Поетичний розмір – гекзаметр.
- Детальний опис - “гомерівський каталог”.
- “Епічний об’єктивізм”.
- Гуманістичний пафос.

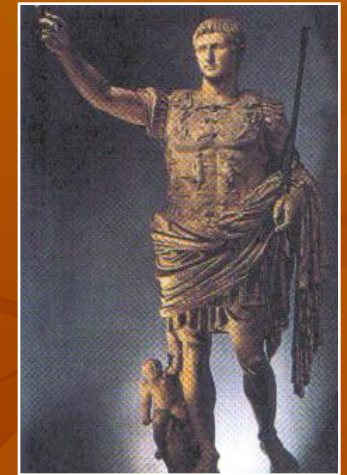

Розпис на грецькій вазі
за мотивами “Одіссеї”

Тіртеї – поет, який оспівував перемоги

*Добре вмирати тому, хто, боронячи рідну країну,
Поміж хоробрих бійців падає в перших рядах.*

Тіртеї

(серед. VII ст.до н.е.)

- Вірші Тіртея про стійкість у бою, про необхідність боронити батьківщину; про те, що краще полягти в битві за свій народ, ніж шукати притулок у далеких краях.
- Поезії Тіртея зміцнювали бойовий дух воїнів, сповнювали відвагою серця спартанців.

Сапфо - співачка любовних почуттів

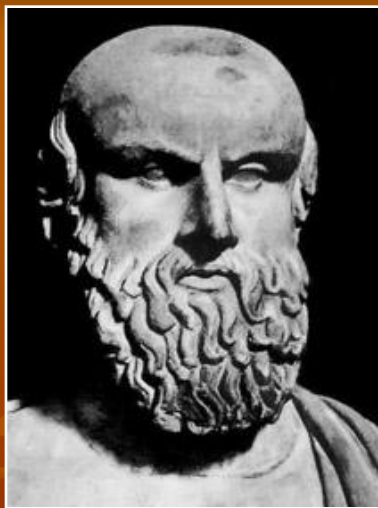
*Жереб мені
випав такий:
Серцем палким
Любити...*

Сапфо

(VII – VI ст. до н.е)

- Сапфо – перша геніальна жінка, яка лишила світові плоди свого розуму і творчості.
- Вона досягла неймовірної майстерності у відтворенні найтонших душевних порухів людини.
- Профіль Сапфо чеканили на монетах, а Платон називав її “десятою музою”.

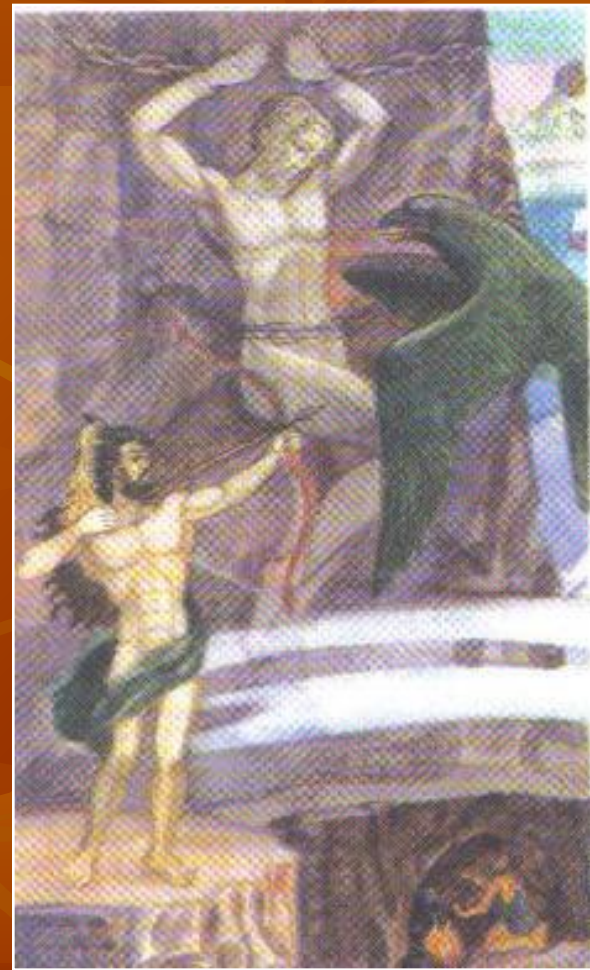

Есхіл

– “батько трагедії”

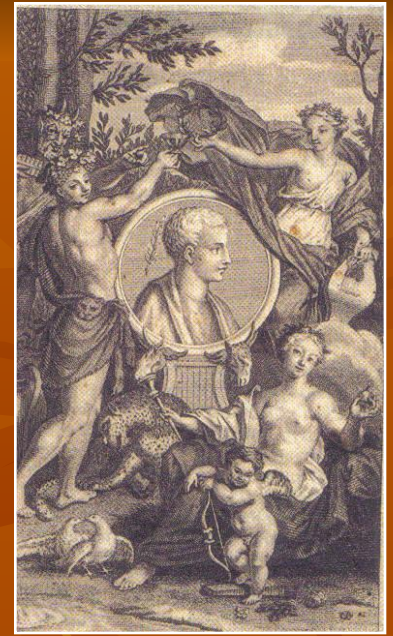
(бл. 525 – 456 рр.до н.е.)

- Автор 20 сатиричних драм і 70 трагедій (до нас дійшло 7). Найвідоміший твір - трилогія “Прометей вогносець”, “Прометей закутий”, “Звільнений Прометей”.

Ключові постаті давньоримської літератури

- Плавт (бл. 250-184 до н.е)
- Катулл (84-54 до н.е)
- Вергілій (70-19 до н.е)
- Горацій (65-8 до н.е)
- Овідій (43 до н.е – 17 н.е)

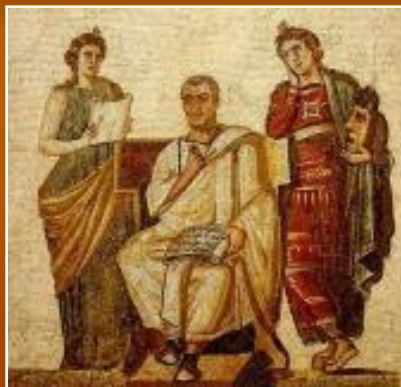

Гравюра XVIII ст. із
зображенням Горація

Вергілій. Мініатюра із
рукопису V-VI ст. Італія

70-19 рр.до н.е.

Публій Вергілій Марон - “римський Гомер”

*Звеличив кий, і плуг, і мідяний шолом,
І знявся до вершин нечуваної слави.*

М.Зеров. “Вергілій”

Уславив своє ім'я такими творами:

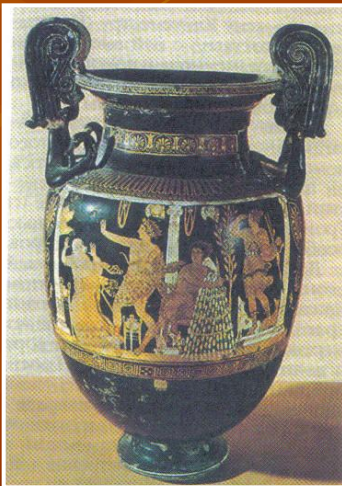
- “Буколіки” – поема про римську землю, “великую матір врожаїв”, її трудівників, пастухів.
- “Георгіки” - поема про важку роботу землеробів.
- “Енеїда” – національний героїчний епос, у якому Вергілій уславив Римську державу.

Значення епохи античності

- Найголовнішою заслугою літератури й культури як греків, так і римлян є увага до людини, її тіла, внутрішнього світу й місця у світі, що її оточує.
- Антична література – одне з джерел європейського художнього письменства і культури людства.

Середньовіччя

(V ст. – XIV ст. (XVI ст.))

*У відблиску меча читаю древню книгу
І даму серця здалеку люблю.*

Л.Костенко

- Середньовіччя – колыска державності й самобутньої культури народів світу.
- Поширення релігійних вірувань (християнство, іслам, буддизм), ера релігійних війн; розвиток релігійної літератури.
- Філософія, яка стверджувала, що людина має страждати на землі, щоб здобути право на райське життя у потойбічному світі.

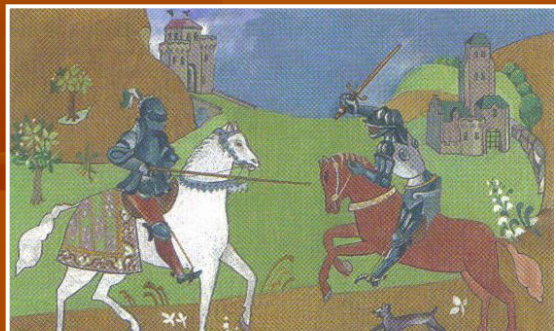

Особливості західноєвропейської середньовічної літератури

- Патріотичні героїчні епоси та героїчні пісні народів світу (давньоруські билини та сербські юнацькі пісні).
- Неабиякого розквіту набули рицарські романи.
- Поезія - “королева” літературного процесу середньовіччя: лірика провансальських трубадурів та вагантів

Ключові поняття середньовічної літератури

Героїчний епос – збірна назва творів, у яких широко зображені й уславлені яскраві характери та значні героїчні події минувшини. Найбільш відомі епічні героїчні поеми середньовіччя:

“Пісня про Роланда”
(XII ст. Франція)

“Пісня про мого Сіда”
(1207 р. Іспанія)

“Пісня про нібелунгів”
(1200 р. Німеччина)

“Слово о полку Ігореві”
(XII ст. Київська Русь)

Ключові поняття середньовічної літератури

■ Рицарський роман.

- Оповідь у романі є ланцюгом пригод-авантюр. У них перевіряється, наскільки благородний герой гідний бути рицарем.
- Зіткнувшись з небезпекою, герої поступають у суворій відповідності з кодексом рицарської поведінки.
- З рицарських романів у літературі затвердилося право літератури на художню вигадку.

Ключові поняття середньовічної літератури

- Лірика провансальських трубадурів – середньовічна рицарська поезія, в якій описувалися душевні переживання людини, оспівувалася Чарівна Дама і кохання до неї. Улюбленими жанрами трубадурів були канцона та сирвента. Поезія трубадурів виникла в Провансі в XI ст.

Найвідоміші трубадури:
Джауфре Рюдель та
Бертран де Борн

Данте Аліг'єрі – останній поет Середньовіччя, перший поет Відродження

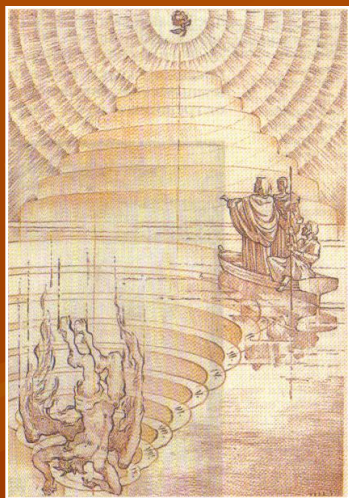
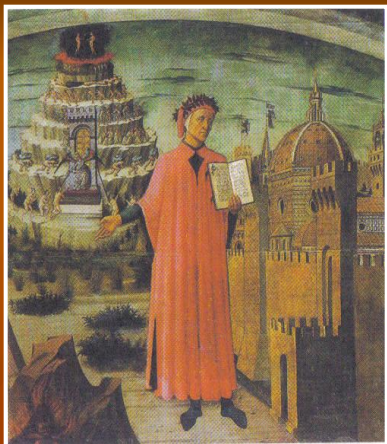
Людина народжена для щастя.

Данте Аліг'єрі

1265-1321

- Збірка сонетів “Нове життя” про історію кохання ліричного героя до Беатріче.
- “Божественна комедія” (1307 – 1321). Поема складається з 3 частин: “Пекло”, “Чистилище”, “Рай”, кожна має по 33 пісні та по 9 відділів: 9 кіл Пекла, 9 терас на горі Чистилища, 9 небесних сфер Раю.

Алегоричний зміст поеми: вона вказує людству шлях від гріховності й анархії до спасіння і щастя.

Картина Всесвіту в “Божественній комедії”

Відродження (Ренесанс) (XIV- XVII)

Боттічеллі.
“Народження Венери”

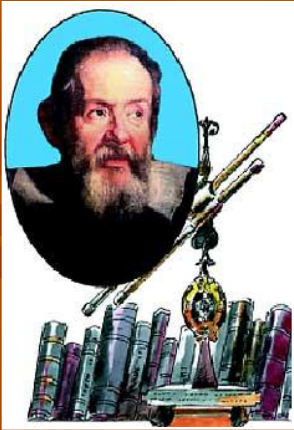

Мікеланджело.
Фрагмент розпису

- Нова філософія, яка стверджує право людини на щастя на землі.
- Час захоплення всім античним (сама назва означає «відродження античності»). В античних мислителів та поетів шукали підтримку мрії про земне щастя.
- Відродження охопило лише країни Західної Європи.

Ключові поняття епохи Відродження

Галілео Галілей

- Гуманістичні ідеали – сприйняття навколишнього світу не як юдолі печалі, а як прекрасної дійсності. Людина сприймається не як грішна і низька істота, а прекрасне і досконале створіння.

- Відкриття . В результаті експедицій Васко да Гама, Магеллана, Колумба було відкрито шляхи в Індію, Австралію, Америку і доведено, що Земля – куля. Знамениті астрономи Коперник Бруно, Галілей дослідили, що Земля обертається навколо Сонця.

Відкриття Колумбом
Америци

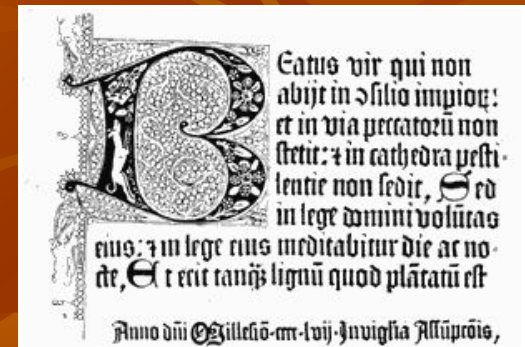

Ключові поняття епохи Відродження

- Книгодрукування. Вперше друкувати книжки за допомогою матриць, вирізаних на дерев'яних дошках, почав німецький майстер Йоганн Гутенберг (1445 р.)

Перший
друкарський верстат

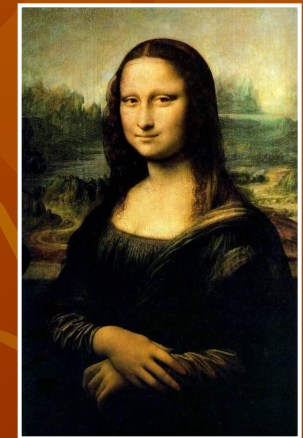
Фрагмент сторінки із
першої друкованої
книги

Небачений розквіт мистецтва

- На рубежі XV-XVI ст. жили і творили геніальні італійські художники Рафаель Санті, Леонардо да Вінчі, Мікеланджело Буонарроті.
- В їхньому мистецтві людина постає сповненою почуття власної гідності, гордості, рішучою та впевненою в своїх силах.

Рафаель Санті.
Сікстинська
Мадонна

Леонардо да
Вінчі. Мона Ліза
(Джоконда)

Мікеланджело.
Моїсей

Ключові постаті літератури Відродження

**“Раннє
Відродження” XIV-
XV ст. Італія**

**Данте Аліг’єрі,
Франческо Петрарка
Джованні Боккаччо**

**“Високе Відродження”.
XVI ст. Франція,
Німеччина та ін.**

**Франсуа
Рабле
П’єр Ронсар**

**“Пізнє Відродження”.
Рубіж (XVI-XVII ст.)
Англія, Іспанія, Чехія**

**Мігель Сервантес
Вільям Шекспір**

Франческо Петрарка – видатний поет італійського Відродження

Як не любов, то що це бути може?

Ф.Петрарка

- За історичну поему “Африка”, написану латинським гекзаметром, був увінчаний лавровим вінком на Капіталійському пагорбі.
- Через усе життя проніс велике платонічне кохання до Лаури, якій присвятив “Книгу пісень” (“Канцоньєре”). Збірка сонетів складається з 2 частин: “На життя донни Лаури”, “На смерть донни Лаури”. Вміщує 365 віршів (на кожен день року).

(1304-1374)

Лаура

Мігель де Сервантес Сааведра – автор відомого у всьому світі роману “Премудрий гідальго Дон Кіхот з Ламанчі”

1547 - 1616

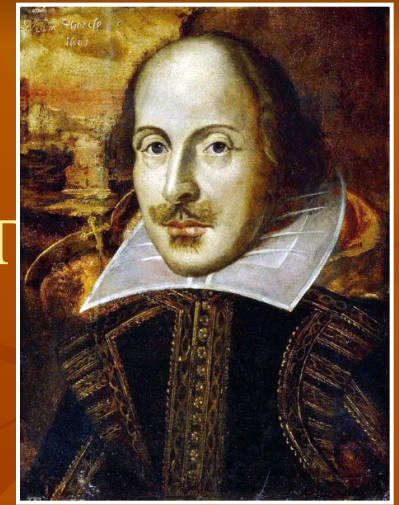
- Сервантес задумав свого “Дон Кіхота” як пародію на рицарський роман.
- Дон Кіхот під впливом рицарських романів вирушив у світ, щоб знищити зло та скасувати беззаконня, а замість цього воював з вітряками.
- Одним із головних у романі є конфлікт між непрактичною духовністю і бездуховною практикою (позитивними намірами гідальго і негативними результатами його вчинків).

Вільям Шекспір – найвидатніший поет і драматург європейського Відродження

Який довершений витвір – людина!

В.Шекспір

1564 - 1616

- У творчій спадщині Шекспіра 37 п'єс, із них найвідоміші 5 “великих трагедій”: “Ромео і Джульєтта”, “Гамлет”, “Отелло”, “Король Лір”, “Макбет”; 154 сонети, дві поеми.

- Людство до наших часів перебуває у полоні безсмертних шекспірівських образів.

Класицизм (XVII ст.)

Франція

Нікола Пуссен.
Смерть Германіка

Клод Лоррен.
Полудень.
Ідеалізація природи

- Назва “класицизм” означає наслідування античної класики.
- Пошук канонів краси в античному мистецтві.
- Використання міфологічних сюжетів.
- Мистецтво класицизму мало виховувати патріотичні та громадянські почуття, високий естетичний смак у громадян.
- Розквіт французького класицизму відбувся за правління Луї XIV

Ключові поняття культури класицизму

- Мистецтво розуму,
правил і логіки.
Класицисти взяли з
античного мистецтва
те, що вважали
втіленням суворого
порядку – принцип
прямих ліній або
ідеального кола.

В основі архітектури Лувру – чіткі,
геометрично правильні лінії

Ключові поняття літератури класицизму

- Правила класицизму.
- Ієрархія літературних жанрів.
- “Високі” жанри - трагедія, ода. Дійові особи: королі, вельможі, герої. Сюжети бралися з античних міфів, трагедій або героїчних епосів.
- “Низькі” жанри – комедія, байка. Дійові особи: городяни, селяни, слуги. Сюжети життєві.
- Правило трьох єдностей в драматургії. Єдність часу – події у п’єсі мали відбуватися протягом 24 годин. Єдність місця – події відбувалися в одному місці. Єдність дії – одна сюжетна лінія.

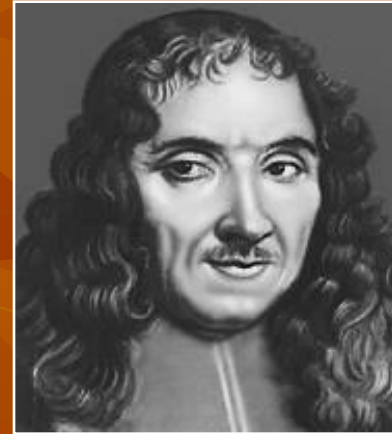
Ключові постаті літератури класицизму

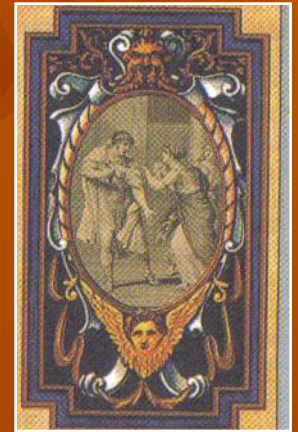
Жан-Батіст Мольєр
– драматург,
комедіограф

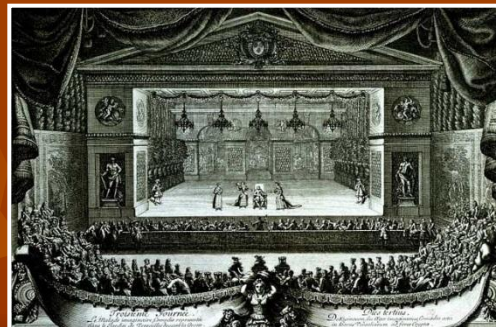
Жан Расін,
драматург, автор
трагедії “Федра”

П’єр Корнель
драматург,
трагік. Автор
трагедії “Сід”

Шарль Перро,
казкар.

Жан Лафонтен,
байкар

1622-1673

Жан-Батіст Мольєр

Краще, що я можу робити, - це викривати в смішних зображеннях пороки мого століття.

Ж-Б.Мольєр

- Найвідоміші комедії: “Тартюф”, “Дон Жуан”, “Хворий, та й годі!”, “Міщанин-шляхтич”, “Мізантроп”, “Кумедні манірниці”, “Скупий” та ін.
- У своїх творах Мольєр висміював жадобу до наживи, скнарість, прагнення потрапити будь-що у “вищий світ”; неосвічених лікарів, представників католицької церкви, які поводитись ганебно.

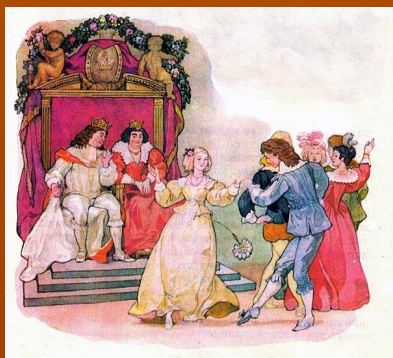

Сцена із комедії
“Тартюф”

1628-1703

Шарль Перро – видатний казкар

- Критикував захоплення класицистів далекою античністю, стверджував, що цікаві і поетичні сюжети варто шукати у власній літературі.
- У знаменитих “Казках матінки Гуски” (“Кіт у чоботях”, “Червона шапочка”, “Спляча красуня”, “Попелюшка” та ін.) показав, яким піднесеним і морально витонченим може бути простий казковий сюжет, взятий із народу.

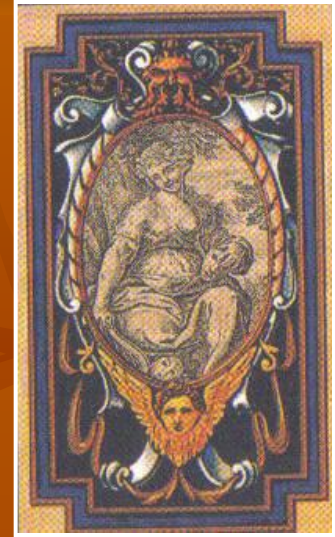
Бароко (XVII ст)

- Бароко (італ. *barocco* – дивний, химерний; португ. *perola barocca* – перлина неправильної форми) – напрям у літературі та мистецтві XVII – XVIII ст.
- Бароко стало першим спільним художнім стилем, що поєднав Західну та Східну Європу (у т.ч. Україну).
- Бароко зародилося й досягло найвищого розквіту в Іспанії.

Провідні риси літератури бароко

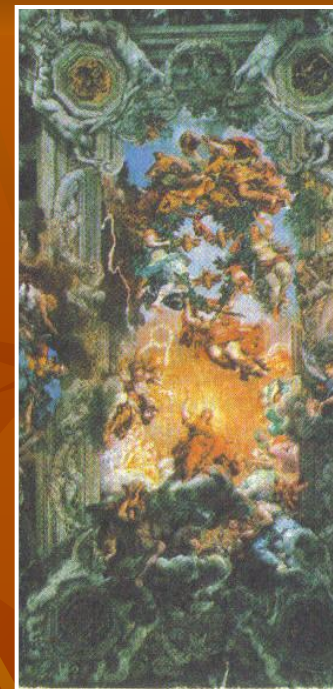
- У творах змальовано “світ, що не знає спокою”: усе рухоме, плинне, звідси й улюблені образи: водограї і ріки, струмки й водоспади, бурі й вітер)
- Улюблені теми: примхлива гра випадку, різка зміна долі персонажів.
- Космічні масштаби, “образна гігантоманія” (героями творів постають Усесвіт, Сонце, Місяць, Земля).

Ключові поняття бароко

■ Пишна декоративність. Ця риса притаманна не лише художній літературі, а й іншим видам мистецтва: архітектурі (чудернацька ліпнина на храмах і світських будівлях), живопису (феєрверк яскравих фарб, перенасиченість картин розмаїтими орнаментами й дрібними деталями).

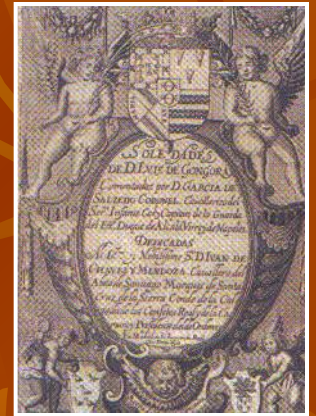

Фреска П'єтро
да Кортони

Ключові поняття бароко

- Антитеза і контрасти. Інтенсивне використання оксюморонів – поєднання несполучуваного: “людина – звір”, “живий труп” і т.п. Антитеза стає не лише одним із художніх засобів, а й провідним принципом будови творів.
- Метафоричність. Улюблені барокові метафори: “життя – це сон”, “світ – це театр”, “світ – лабіринт”, “світ – книга”, “світ – книга” та ін.
- Афект. Митці прагнули викликати у читача здивування й афект, аби потім через емоції впливати на його розум.

Ілюстрація до збірки віршів Луї де Гонгори “Самотність”

Ключові постаті в літературі бароко

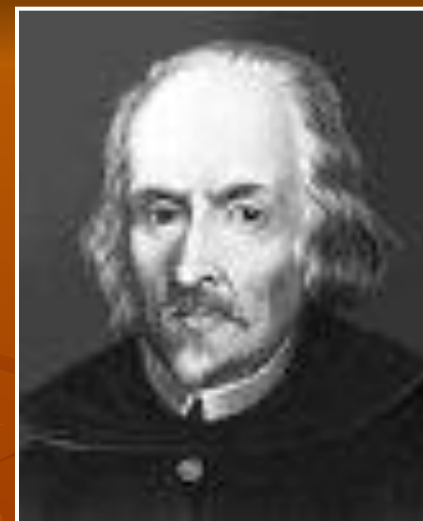
Іспанія: Педро
Кальдерон, Ф.де Кеведо,
Л.Гонгора;
Італія: Дж.Маріно.

Англія: Джон Донн;
Німеччина: А.Гріфіус, М.
Опіц;
Польща: Я.Кохановський, Я.
А.Морштин.

Україна: Л.Баранович, І.Величковський, І.
Галятовський, Ф.Прокопович, Г.Сковорода, М.
Довгалецький.

Педро Кальдерон – автор філософської драми “Життя – це сон”

Філософські проблеми п'єси

- Чи здатна людина перемогти в собі зло (звіра) і як це зробити? (*Сехисмундо сам зробив себе справжньою людиною*).
- Чи здатна людина перемогти долю, фатум? *Сехисмундо здолав пророцтво.*

- Як свобода людини співвідноситься з волею Бога? *Історія життя Сехисмундо доводить, що кожна людина має обрати дорогу добра самостійно.*

Просвітництво (XVIII ст.)

Доба Розуму

- Формуються нові уявлення про світ, людину, суспільство, про зміст життя та істину.
- Письменники, філософи, вчені несуть людям світло нової істини. Ось чому їх назвали просвітниками, а всю добу – Просвітництвом.
- Найвищим законом життя просвітники вважали закон Розуму.

Ключові поняття епохи Просвітництва

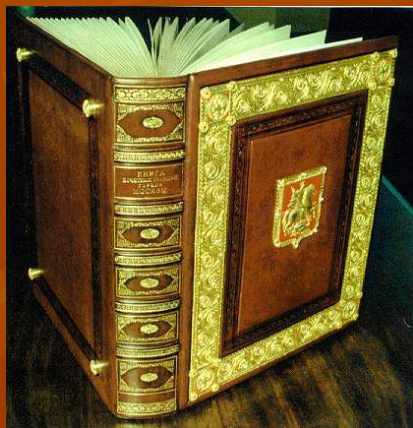
- “Доба Розуму”. Епоха відзначалася щирою вірою найвидатніших її представників у природжену чи потенційну розумність людини й людства, оспівуванням нестримного прагнення людства до пізнання.
- “Природна людина”. Ідеал людини, не зіпсованої цивілізацією.

Ключові поняття епохи Просвітництва

- Культ книги. Книга набула світського характеру. Читання стало ознакою освіченості та культури людини. У світських салонах обговорювалися прочитані книги; короновані особи листувалися з письменниками та філософами.

Ключові поняття епохи Просвітництва

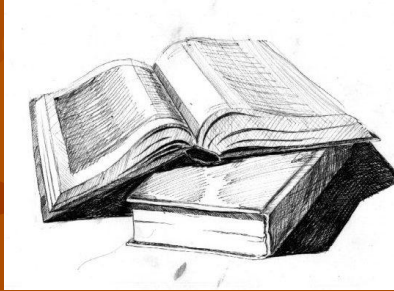
Дені Дідро

Перша
енциклопедія

- “Енциклопедія”. Просвітники поставили перед собою грандіозне завдання: пояснити все життя з позицій Розуму. Енциклопедія нараховувала 28 томів і видавалася майже 30 років (1751 – 1780 рр.)
- Очолили видання відомі французи: математик Жан д’Аламбер та філософ і письменник Дені Дідро.
- Королівська цензура і церква переслідували енциклопедистів. Перші 2 томи були спалені владою; решта виходили нелегально.

Ключові постаті літератури Просвітництва

Англія

Даніель Дефо,
Джонатан Свіфт,
Генрі Філдінг,
Роберт Бернс

Франція

Вольтер, Дені Дідро,
Жан-Жак Руссо,
Бомарше

Німеччина

Йоганн Вольфганг
Гете, Фрідріх Шіллер

Бл. 1660-1773

Даніель Дефо – автор роману “Пригоди Робінзона Крузо”

- “Пригоди Робінзона Крузо” – “гімн цивілізованій прагматичній людині та її праці”.
- Робінзон Крузо на безлюдному острові завдяки розуму і праці не лише не деградував, а й навіть удосконалився.
- Робінзон Крузо повторив шлях еволюції всього людства (періоди: збирання, полювання, землеробство, тваринництво, ремісництво).

1749 - 1832

Йоганн Вольфганг Гете

- “Штюрмерська” лірика –емоційний відгук юного поета на навколишній світ. Основні теми: кохання і природа.
- Веймарська лірика. Фантастичний, загадковий, таємничий світ балад.
- Драматична поема “Фауст” – найвище досягнення поетичного генія Гете. Це глибокі філософські роздуми про життєвий шлях людини, яка проживе недаремно, якщо прагнутиме вищої мети.

Ілюстрація до поєми “Фауст”